

ANKARAD, 2020; 1(2): 683-688	ankaradergisi06@gmail.com
e-ISSN: 2717-9052	DOI:

ANTOANETA ALİPİYEVA*, KARMA BALKANLAR. İBRAHİM KAMBEROĞLU'NUN GERİ DÖNEN ŞİİRLERİ**

Çeviren: Nebiye İBRAHİM AKBIYIK**

İbrahim Kamberoğlu'nun şiirinin vatanına dönmesi fikrini ilk paylaşan dostum Vihren Çernokojev'e¹ ithafımdır.

Bulgaristan, İbrahim Kamberoğlu'nun *Gitmeden Önce*² adlı şiir kitabıyla, [vatanından] kovulan şairlerden birisiyle tanışmaktadır. Kitabın önsözünü

* Bulgar edebiyatı uzmanı Prof. Dr. Antoaneta ALİPİYEVA, Belgrad Üniversitesi Filoloji Fakültesi Sırp Dili ve Güney Slav Dilleri Bölümünde yabancı öğretim üyesi olarak Bulgar Dili ve Edebiyatı derslerini vermektedir.

** Bu çalışma; Prof. Dr. Zeynep Zaferin, İbrahim Kamberoğlu'nun Türkiye'de yayımlanan *Ömrümün Öte Yakası* (Ankara, 2002) ve *Ömrümün Önsözü* (İstanbul, 2018) adlı şiir kitaplarında yer alan şiirlerden ve basılmamış bir takım başka şiirlerden oluşan ve Kasım 2020'de Bulgaristan'da Ибраһим Камбероглу, Преди да си тръгна. Поезия [Gitmeden Önce. Şiirler Kitabı], прев. Зейнеп Зафер, изд. "Кралица Маб", София 2020 künyeli kitabın Литературен вестник [Literaturen vestnik/Literatür Gazetesi], sayı 43 (2020)'de "Смесените Балкани, Завърналата се Поезия на Ибраһим Камбероглу" orijinal başlığı ile yayımlanan kritiğidir.

** Emekli Türkçe öğretmeni.

¹ Bulgar edebiyatı uzmanı, Bulgar Bilimler Akademisi Edebiyat Enstitüsünde yıllarca çalışan Doç. Dr. Vihren Çernokojev (1951-2018), özgürlükçü düşüncüyü sınırlandıran sosyalist döneminin baskılarına karşı çıkan, Türklerin ve Pomakların zorunlu asimilasyonunu açıkça kınayan ve edebiyat eleştirmenleri arasında bu konuda en çok çalışması bulunan duyarlı bir araştırmacıdır. Bu konuda yaptığı en değerli çalışmasında şair İbrahim Kamberoğlu ilk defa Bulgaristan'da tanıtılmıştır. Bkz. Зафер, З.- Чернокоев, В. Когато ми отнеха името. Антология, София 2015.

² Ибраһим Камбероглу, Преди да си тръгна. Поезия [Gitmeden Önce. Şiirler Kitabı], прев. Зейнеп Зафер, изд. "Кралица Маб", София 2020. Prof. Dr. Zeynep Zaferin çevirisiyle Kasım 2020'de Bulgaristan'da çıkan bu şiir kitabı, İbrahim Kamberoğlu'nun Türkiye'de yayımlanan *Ömrümün Öte Yakası* (Ankara, 2002) ve *Ömrümün Önsözü* (İstanbul, 2018) adlı şiir kitaplarında yer alan şiirlerden ve basılmamış bir takım başka şiirlerden oluşmaktadır.

yazan ve şiirlerin çevirisini yapan Prof. Dr. Zeynep Zafer³, politikanın acılarını sırtlamış bir Bulgaristan Türk'ünün özgeçmişini takdim etmektedir. Ancak sanat konu olduğunda [sanatçının] özgeçmiş, üretilmiş olana ne engel olmalı ne de yardım etmeli kanaatindeyim. İşte Kamberoğlu olayı tam da böyledir. Onun kısa eserleri Doğu'nun duygusallığını, düşüncenin renkli gökkuşağını, doğmuş olmanın sevincini ve ışığını yaratan bilgeliğin vermiş olduğu sarhoşluğu çevrelemekte ve kabul ettirmektedir. Zeynep Zafer, bu şiirler manzumesinin otobiyografik olduğunun altını çizerek yaşanan dramı öne çıkarmaktadır. Elbette bu şekilde anlatılmış kişisel eserler vardır ki onlar kaybedilmiş vatan hayalinin acısını taşırlar. Yaşanmış olan, Bulgaristan menşeli somut özellikler, farklı şiirlerin yaratılmasına neden olmuştur. [Vatanından] kovulmuş olan [şair] suçlamıyor, nefret etmiyor. [Duyulan] acı sadece cevapsız olan soruları besliyor: neden toplumların ortak stratejileri her birimizdeki insanlık [duygusuna] saygı göstermiyor; neden tarihin büyük öyküsü, bireylerin küçük dramlarına karşı bu kadar ilgisiz; neden insan toplumsal konuları görmeye meyilli oluyor da, *kanadı kıran, sazı alıp götürən, sözü kesen, gülüşü çalan* trajedi karşısında sağır kalıyor. İnsanın vatanından ayrılması daimi bir konudur, bitmeyen duygusal bir acı, her kişinin günlük yaşamında sonu olmayan bir imkândır. Ve yapılan haksızlığın hatırasından doğan bir yaradır.

evet orada doğdum

inkar edemem vatan da bildim

ama hiçbir zaman vatanım olmadı

(Çocuklarla Hasbihal)

İbrahim Kamberoğlu, ana teması ayrı olayların nesnellüğünde yer almayan bir şairdir. Tam anlamıyla gerçek bir Doğu şairidir. Anı sonsuzluğa, yaşamı rüyaya, insanı dalgınlığa, küçük tesadüfleri derse ve bilgeliğe dönüştüren üslup sahibi duygusallığın şairidir. *Anlık/Özlük* [lafzı] sadece şekli değil, aynı zamanda birbirinden ayrı şiirlerde işlenmiş fikirleri de etkileyen anahtar kelimedir. Pek çok durumda [şiirlerdeki] simalar/karakterler, nesneden sevinç duygusunun aydınlık tadını çıkaran metafor ve mecazı mürsellerden ibarettir. Açık renkli tonlarla çalışan İbrahim Kamberoğlu, hayali hayatın alternatifine çeviren bir yazardır. Batıya nazaran Doğu [dünyası], her düşüncüyü hayal, şiir, sonsuzluğun uykulu derinliklerine bir dalış olarak görmektedir.

³ Зафер, З. “Няколко думи за автора” [Nyakolko dumı za avtora], *İbrahim Kamberoğlu, Преди да си тръгна. Поезия* [İbrahim Kamberoğlu. Predı da sı trıgna. Poeziya/Gitmeden önce. Şiirler Kitabı], прев. Зейнеп Зафер, изд. “Кралица Маб”, София 2020, с. 5-6.

Hayat, *bir tabak gökyüzü getir bana/yanında iki bardak bulut/biri yağmurlu olsun*” (Kuşkunun Ölüm Öncesi) [mısraları] ile kanıtlanan sonsuzluğun yer aldığı yalnızlık akşamında yoğunlaşmaktadır. Kuşku, hayal ile eşit ağırlık kazanır/eşitlenir. Her tutku, derin düşünceyi güzellik felsefesine dönüştüren duygusallığın tam kanıtı olan kadın siması görünümündedir.

*İstediğim yalnız iki damla su
gözüm yok kimsenin cakasında
ölüm kabulümdür her zaman
bir güzelin yakasında*

(Gülün Düşü)

Aklımı aldın kadın/iyi günlerde kullan” (Başlıksız), *aklım sende kaldı/ona iyi bak* (Ona) gibi kısa metaforlar, güzelliği kadınlığın renk yelpazesindeki hassas duygusallığa, aşktan duyulan sonsuz hayranlığa, ruhun aydınlık sayesinde ulaştığı doyumun dalgınlığına götürmektedir. *Allah Belamı Versin* şiirinin *Allah belamı versin* nakaratı, ideal ruh ile karşılaşmasından doğan yıldız darbesidir. Hayat güzelliklerle doludur ve eğer bunları göremez, onlara boyun eğmez ve hayranlık duymaz isem *Allah belamı versin*.

Gerçek ıstırap, ahenk bozulduğu an gelmektedir. O zaman insan şiddet uygulayarak yapılan suç hissedir. Bu suç, ayrılık veya sevdiğini kaybetmek, masumiyete ve aşka çirkin saldırı [şeklinde] olabilir. *Düğün* şiirinde tam da bu gerçekleşmektedir. Tüccar damat, sahip olduğu sıradanlığın ve bayağılığın kurbanı olan harika bir kızla evleniyor. Aşk, hayranlık ve neşe olmaktan çıkıyor ve sahip olunan bir metaya, *darağacında sallanan urgana* dönüşüyor. O vakit kızgınlıktan nefesi kesilmiş, güzelliğin gasp edildiği acımasızlık karşısında hayat sanki durmaktadır. Yara almış yaşamı yaşadıktan sonra, travmayı yamamaya, yarayı unutmaya ve tedavi etmeye gücün kalmıyor: *şeytan alıp götürseydi gençliğimi/satamaz getirirdi* (Gençliğim). Ahenge her el uzatma teşebbüsünden *ay bile utanıyor*. Kendi küstahlığından, *utançtan hiçkırın* ise insandır.

Hristiyanlar af sayesinde kurtulmayı çabalıyorlarsa, İbrahim Kamberoğlu yaralarını bilgelikle aşıyor: *kimseye/yukarıdan baktığım yok/son katta oturuyorum sadece*” (Zorunlu Açıklama). Genelme pozisyonu hayatın tüm varoluşçu, siyasi, tarihi görüntülerindedir. Siyasi özelliğin görüldüğü eserleri vardır lâkin şair bu özellikte de evrensel mukabilini bulmayı başarmıştır. Türk okuru günlük hayatında yer alan somut gerçeklerin farkına varacak ise de yabancı okur daha çok ima edilen zorbalığın genel meşruluğuna yönelecektir. *Güzün Getirdikleri* şiirinde doğa ve kent peyzajında *“üşüyor ışıkları”* ile insanın rezilliğini aydınlatıyor: *darağacı kurulmuş caddelerde/ıdamını bekliyor/ uslu uslu kişiliğimiz*”. Tam da bu durumda akan

zamanın, nihayete ulaşmak adına ahlaki normlarını oluşturması ve onlar sayesinde çözüm bulması gereken kısacık hayatın/ömrün fikri ortaya çıkmaktadır. Bu normlarda hüküm yok, tevazu vardır:

*önce çocukluğumu yitirdim.
şimdi de ömrümü yitirdim
Allahım
ne dağınık biriyim*

(Yitik Şiir)

Ya da:

*bakın şu işe
geldi oturdu baş köşeme
kırk yıllık dost gibi*

(Dert)

Hayat nasıl olursa olsun, o daima ölümle bağlantılıdır. Bir düğümde birleşmiş, hayat ve ölüm birbirlerini tamamlıyor, yaşamın mantığını oluşturuyorlar. Yaşamın doğa kanunlarını öne çıkarmak için önemsiz şeyleri yok ediyorlar. Başlangıç ve final iki durak, onların arasında ise sayısız buluşmalar ve ayrılıklar, kırgınlıklar ve sevinçler bulunmaktadır. İbrahim Kamberoğlu'nda yaşam bir bütündür, onun için de hayat ile ilgili kararlar binlerce yıl denenmiş bilgeliğin kanunlarıdır. İnsan geçicidir, bunu şiirleri söylüyor ve bu alelade hakikat içerisinde anlar önemi ortaya çıkıyor. Bu şairin lirik şiirleri hayat fikrine ve yaşamın esansına dönüşme iddiasında olan anlar ile dokunmuştur. :

*gidenleri bir düşün
gelenlere iyi bak
çılgın bir koşudur ölüme
yaşamak.*

(Yaşam)

Anlar, günlük yaşamın parçalarıdır. Onun için yaşam ve ölüm her şeyden önce günlük [hayatta] genellemelerini elde ediyorlar. Onlarda evrensel mantığın adanmışlığı, insanın mukadderata isyan etmeyecek ve karşı gelmeyecek kadar seçebilme hakkına sahip olma inancı yer almaktadır. Doğunun en sıcak renk yelpazesinde, onun en bütünsel biçimlerinde eski kanunların teslimiyeti yerleşmiştir. *Dipnot* şiirinde hayat ve ölüm, kahramanlıktan ve hamasetten o kadar uzak ki, sıradanlığa dönüşüyorlar. Sıradanlık, yüce olanı bedensel adanmışlığı acısız kabullenme noktasına indiriyor ve tevazu içinde el ele tutunmuş yaşam ve ölümü takip ediyor.

*bilen bilir dağımın tekiyim
eşim komşu kadına
anlatırken duydum
biraz unutkanmışım
son zamanlar
bunca dert arasında
ölmeyi unutursam
hatırlatın dostlar*

(Dipnot)

Yaşam ve ölüm birer *dipnot*'tur. Ezeli ahenge uzanmanın suç olduğu konusunda bir hatırlatmadır. Bunun için pişmanlık duymadan ancak muhasebe yaparak sadelikle yaşamak, yine sadelikle ölmek gerekir.

İbrahim Kamberoğlu'un, tartışmasız bir şekilde Bulgaristan'la bağları vardır ve yapıtlarının bir kısmı çağrışimli olarak Bulgaristan'ı Vatan kabul ediyor. Lirik nesne ise kendisini Bulgaristan'ın evladı olarak algılıyor. Ama bu sanatçının şiiri, Bulgar şiir sanatının geleneksel yelpazesinde yer almamaktadır. Onun şiirleri daha çok Doğu motiflidir ve bölge duygusalığına daha yakındır. Ancak aynı zamanda Bulgar kültürüne de yabancı değildir. İbrahim Kamberoğlu, tam anlamıyla bir Balkanlı sanatçıdır, rengârenk Balkan topluluğunda birleşen o coğrafyanın çeşitli kültür oklarından birisidir. Yalnız bu şair hiçbir şeyi ve hiç kimseyi birbirine karşı konumlandırmıyor. Kendi dramatik kaderine rağmen, İbrahim Kamberoğlu sayısız Balkan duygusallıklarını, halkları, dinleri barıştırıyor, birleştiriyor, tamamlıyor. Bulgar ve Hristiyan özellikli olmaksızın İbrahim Kamberoğlu'nun şiirleri bizden bir parçadır, çünkü tanıdık süjeleri paylaşıyor ki, bunlar bizde birikmiş kültür katmanlarıdır, onları reddedersek haksızlık olacaktır. Bu anlamda İbrahim Kamberoğlu'nun şiir sanatına ilişkin vatana "dönüyor" düşüncemiz tam yerindedir. Onun şiirleri, bir kez daha bu topraklarda benzerliğin tek boyutlu olmadığını, melez bir yapıya sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

Kusursuz çeviri, Bulgar ve Türk kültürünü tanıyan ve hisseden Prof. Dr. Zeynep Zafer'e aittir. O, Bulgar ve Türk kültürünü mükemmel tanıyan ve hisseden bir kişidir. Bu ona mecazların inceliklerini yakalama, İbrahim Kamberoğlu şiirinin hafif ve doğal duygusallıklarını bütün inceliğiyle yansıtmaya imkânı veriyor. Benzer bir çeviri kolay iş değildir, çünkü çevirmen Bulgar okuruna Türklere özgü ritüelleri aktarmak zorundadır. Çeviri, bizim dünya görüşümüze daha uzak olan Türk geleneklerine yönlendiren çağrışımları/imaları, karakterleri telkin etmelidir. Prof. Dr. Zeynep

Akbıyk, N. İ. (2020). Antoaneta Alipiyeva Karma Balkanlar. İbrahim Kam-beroğlu'nun Geri Döner Şiirleri. ANKARAD, 1(2), 683-688.

Zafer'in çevirisi gerçekten iki farklı kültürü kaynaştırmayı başarıyor ve bu sayede İbrahim Kamberoğlu Bulgarlara yakın ve anlaşılır oluyor.